

İlahiyat Fakültelerindeki Araştırma Teknikleri Dersi: Bir Durum Çalışması

ASLIHAN KUŞÇUOĞLU

Gaziosmanpaşa Üniv. İlahiyat Fakültesi

aslihan.kuscuoğlu@gop.edu.tr

<http://orcid.org/0000-0002-6800-5145>

Öz

Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi'ne göre ilahiyat alanı, bilimler sınıflamasının beşeri bilimler kategorisinde yer almakta ve düzenlediği eğitim-öğretim programları yardımıyla lisans eğitimi süresince öğrencilerin akademik becerilerine ilişkin bazı yeterliliklere sahip olmasını hedeflemektedir. Belirlenen yeterlilikler çerçevesinde bilişsel ve kuramsal anlamda en önemli yetkinliklerden birisi, öğrencilerin kendi alanlarında kazandıkları ileri düzey bilgileri kullanabilme ve bu bilgileri kullanarak araştırma yapabilmeleridir. Bu bağlamda ilahiyat fakülteleri lisans eğitim-öğretim programlarındaki araştırma teknikleri derslerinin işlevi büyük bir önem arz etmektedir. Bu çalışmadaki amaç; ilahiyat fakültelerinin lisans düzeyinde okutulan Araştırma Teknikleri dersinin önemi, işlenişi, içeriği, öğrencilerin bilimsel düşünme ve akademik becerilerine katkılarını incelemektir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre ilahiyat fakültelerinde okutulan Araştırma Teknikleri dersinin öğrencilerin sahip oldukları bilgileri kullanabilme ve yorumlayabilme, sorunları tanıyabilme ve araştırma yöntemlerini kullanarak bilimsel çalışma yapabilme becerilerine olumlu bir katkısı olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yüksek Din Öğretimi, Araştırma Teknikleri, Bilimsel Araştırma, İlahiyat Fakültesi

Abstract

Research Techniques Course in the Faculties of Divinity in Turkey: A Case Study

According to Turkish Higher Education Qualifications Framework, the field of theology is in the category of humanities and aims to have some competences related to the academic skills of students during their undergraduate education with the help of education curriculum. One of the most important competencies in the cognitive and theoretical sense within the framework of the determined competences is that the students are able to use advanced knowledge that they have gained in their fields and conduct research using this knowledge. In this context, the function of the course of research techniques in undergraduate education programs of divinity is of great importance. The aim of this study is to examine the effects of the research techniques taught in the divinity faculties on students' scientific thinking and academic skills. As a result of the research, it is concluded that the course of research techniques has been a positive contribution to the ability of students to use and interpret the knowledge they have, to recognize problems, and to conduct scientific research using research methods.

Keywords: Higher Religion Teaching, Research Techniques, Scientific Research, Faculty of Divinity

Giriş

Günümüzde toplumsal gelişimin ve ilerlemenin merkezi olan üniversitelerin amacı, belli düzeylerde eğitim-öğretim programları düzenleyerek alanında ileri seviye bilgilere, akademik ve bilimsel becerilere sahip nitelikli bireyler yetiştirmektir. Bu çerçevede belirlenen ders programlarının kalitesi ve onların öğretim hedeflerini ne derecede karşıladığı büyük bir önem arz etmektedir. Dünyanın pek çok yerinde üniversiteler, düzenledikleri eğitim-öğretim etkinliklerinin yanı sıra bilgi üretim yerleri olarak da karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki üniversitelerin sadece var olan bilgilerin aktarılması ve bir bilgi yığını oluşturulmasından ziyade mevcut bilgilere yenilerinin ilave edilmesi suretiyle bilginin geliştirilmesi hususunda öncülük etmesi beklenmektedir. Bilginin üretilmesi ve iletilmesi ise bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetleri ile mümkün olmaktadır.

Bu noktada "bilimsel araştırma" kavramının çerçevesinin ortaya konulabilmesi için öncelikle "araştırma" kelimesinin ne anlama geldiğini ifade etmek gerekmektedir. Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan sözlüğe göre araştırma; "bilim ve sanatla ilgili yapılan yöntemli çalışma, araştırı" şeklinde tanımlanmıştır.¹ Ancak bilimsel açıdan araştırma; temelde problemi çözen, hipotezleri test eden veya olayları açıklayan bir problem çözme faaliyetidir.² Bu geleneksel araştırma yaklaşımında; hipotezler üretme, bu hipotezleri çeşitli koşullar altında test etme ve önceden belirlenmiş ilkelere uygun olarak kabul etme veya reddetme aşamaları bulunmaktadır. Bunlara ilaveten daha kapsayıcı bir tanım yapan Karasar'a göre ise "bilimsel araştırma, problemlere güvenilir çözümler aramak amacıyla planlı ve sistemli olarak verilerin toplanması, çözümlenmesi, yorumlanarak değerlendirilmesi ve rapor edilmesi sürecidir."³ Bu tanımdan hareketle bir tür sorgulama süreci olduğu anlaşılan bilimsel araştırma, literatür tarama, problem tespiti, bulguları yorumlama, tartışma ve sonuç olmak üzere belli aşamalardan oluşmaktadır.⁴ Literatür incelendiğinde bilimsel araştırmaların; temel aldıkları felsefe, veri toplama teknikleri, amaçları gibi farklı ölçütlere göre sınıflandırıldıkları görülmektedir. Sınıflandırılan araştırma türlerine yönelik farklı yöntem ve teknikler kullanılmaktadır. Bu teknik kısım araştırmanın usulüne uygun bir

¹ Türk Dil Kurumu, "Genel Türkçe Sözlük," http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a536ea50bebf1.36759541 (08.01.2018).

² Gary Anderson, *Fundamentals of Educational Research* (Londra: The Falmer Press, 2005), s.6.

³ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Ankara: Nobel Yayınları, 2014), s.22.

⁴ Şener Büyüköztürk ve diğerleri, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Yayınları, 2016), s.11.

şekilde ilerlemesini ve araştırmaya konu olan sorunlara doğru çözümler getirilmesini kolaylaştırmaktadır.

Bilimsel araştırmayı yükseköğretimin ayrılmaz bir parçası olarak gören Avrupa Üniversiteler Birliği (EUA), 2003 yılında yayımladığı Graz Deklarasyonu'nda yükseköğretim ile araştırma arasındaki sıkı bağa vurgu yapmış ve araştırmının bilgi toplumu olarak gelişmenin en temel şartı olduğuna dikkat çekmiştir.⁵ Bu nedenle hükümetlerin bunun bilincinde olarak öğrencilerini araştırma temelli eğitim-öğretim programlarına tabi tutması gerektiği ifade edilmiştir. Avrupa'daki ilahiyat lisans programları incelendiğinde programların genellikle dil eğitimi, temel din bilimleri, felsefe ve eğitim bilimleri şeklinde sınıflandırıldığı görülmektedir.⁶ Geneli üç yıllık olan ilahiyat lisans programlarının ilk iki yılı temel bilimler, dil bilimleri ve felsefe ağırlıklı olmaktadır. Buradaki en önemli husus Avrupa'daki ilahiyat lisans programlarında yer alan seminer ve bitirme tezlerinin çoğunun 1. ve 2. sınıflardan itibaren başlıyor olmasıdır.

Belçika Leuven Üniversitesi Katolik İlahiyat Fakültesi lisans programının giriş kısmında öğrencilerin teolojik konularda araştırma yapmaları ve bilimsel yazı yazma becerileri edinmelerinin hedeflendiği belirtilmektedir.⁷ 1. sınıf 2. dönemde öğrencilerin 3 kredi olan Seminer Dersi'ni seçme zorunluluğu bulunmaktadır. Öğrenciler, bu derste teolojik bir temayla ilgili bir sunum hazırlamakta ve aynı zamanda araştırma ve yazma aşamasında yaşanabilecek sorunlara yönelik bir öğretim elemanından yardım almaktadır. Diğer öğrencilerin de sınıf arkadaşları tarafından hazırlanan makaleleri okumaları ve bu makalelerle ilgili eleştirel nitelikte bir soru belirlemeleri gerekmektedir. Programda sunumun süresi 2 saat olarak belirlenmiş, bir saati öğrencinin sunumuna bir saati ise diğer öğrencilerden ve öğretim elemanlarından gelebilecek sorulara ayrılmıştır. Nihayetinde ise öğrencilerden sunumları hakkında 10-15 sayfalık bir rapor istenmektedir. Böylelikle öğrencilerin hem yazılı hem sözlü şekilde sundukları seminerler sayesinde bir teolojik konuyla ilgili araştırma yapma becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Lisans programının 2. ve 3. sınıflarında ise her iki dönemde de zorunlu

⁵ European University Association, "Graz Declaration," <http://www.eua.be/Libraries/quality-assurance/graz-declaration.pdf?sfvrsn=0> (15.01.2018).

⁶ M. Fatih Genç, "Avrupa ve Türkiye'de İlahiyat Fakülteleri Lisans Ders Programları: İspanya, Bosna Hersek, Hollanda, Belçika ve Almanya'daki İlahiyat Fakülteleri İle Bir Karşılaştırma," *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 13:1 (2013), s.42.

⁷ Katholieke Universiteit te Leuven, https://onderwijsaanbod.kuleuven.be/syllabi/e/A08A8AE.htm#activetab=doelstellingen_idp9119232 (10.01.2018).

bitirme tezi dersi bulunmaktadır. Bununla; öğrencilerin, teoloji ve din konulu araştırmalarda akademik bir makale yazmayı, bir teolojik araştırma sorusu formüle etmeyi ve belirli bir konuyla ilgili birincil ve ikincil kaynaklara sahip bir bibliyografya oluşturmayı öğrenmeleri amaçlanmaktadır.⁸ Program sonunda öğrencilerden önsöz, içindekiler ve kaynakçası olan en az 13.500 kelime içeren sınırlı bir kapsama sahip bir makale hazırlamaları istenmektedir.

İrlanda Dublin Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Teoloji ve Dinler Bölümü'nde, müfredatta, Araştırma Teknikleri Dersi ve Seminer ya da Bitirme Tezi gibi bir ders olmamasına rağmen bahar veya güz yarıyıllarına ait el kitaplarında deneme yazıları adlı bölümde gerekli deneme sayısı, denemelerin yıllık başarı ortalamasına etkisi, yazım kuralları, dipnot ve kaynak gösterimi, intihal ve deneme yazılarının teslimi gibi pek çok konu başlıklar halinde açıklanmıştır.⁹ Öğrencilerden 1. sınıfta 1.500, 2. sınıfta 2.000 kelimelik bir deneme yazısı, 3. sınıfta ise 15.000 kelimelik bir bitirme tezi istenmektedir. Hazırlanan bu yazılar öğrencilerin akademik not ortalamasını etkilemektedir. Yazıların; açık, özlü, iyi yapılandırılmış, sözcük sınırına ve yazım kurallarına uygun olması ve zamanında teslim edilmesi gerektiği, aksi takdirde değerlendirmeye alınmayacağı ifade edilmiştir. El kitaplarında intihal konusuna özel bir vurgu yapıldığı görülmektedir. Öyle ki intihal, “yararlanılan çalışmaları, kaynağını belirtmeden kendi eseriymiş gibi yazmak” şeklinde tanımlanmış, bunun büyük bir suç olduğu ve yapan kişinin üniversite disiplin işlemlerine tabi tutulacağı vurgulanmıştır.

Bosna Hersek Zenici Üniversitesi İslami Pedagoji Fakültesi bünyesindeki İslam Din Eğitimi Bölümü'nde Bilimsel Çalışma Teknikleri başlığı, Okul Öncesi Din Eğitimi Bölümü'nde ise Araştırma Yöntemine Giriş başlığı altında zorunlu dersler bulunmaktadır.¹⁰ Bilimsel Çalışma Teknikleri dersi 3. yarıyılıda, Araştırma Yöntemine Giriş dersi ise 5. yarıyılıda okutulmaktadır. Müfredatta her iki dersin de saati, öğretmeni, amacı, öğrenme çıktıları, kay-

⁸ Katholieke Universiteit te Leuven, https://onderwijsaanbod.kuleuven.be/syllabi/e/A09A3AE.htm#activetab=doelstellingen_idp2414416 (10.01.2018).

⁹ University of Dublin, Trinity College- Department of Religions and Theology, https://www.tcd.ie/Religions_Theology/assets/pdf/1718%20R%20&%20T%20Handbook.pdf (11.01.2018).

¹⁰ Univerzitet u Zenici Islamski Pedagoski Fakultet u Zenici, <http://www.ipf.unze.ba/odsjek-za-islamsku-vjeronauku/> (12.01.2018).

nakları, haftalık ders planı ve değerlendirme ölçütleri açık bir şekilde gösterilmiştir.¹¹

Lisans düzeyinde Araştırma Teknikleri Dersi'nin Türkiye'deki uygulamasına bakıldığında öncelikle Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) her bir alan için "yeterlilikler çerçevesi" belirlediği görülmektedir. Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi'ne göre bilimler sınıflamasının beşeri bilimler kategorisinde yer alan İlahiyat alanının, düzenlediği eğitim-öğretim programları yardımıyla 6. düzey lisans eğitimi süresince öğrencilerin akademik ağırlıktaki becerilerine ilişkin bazı yeterliliklere sahip olmasını hedeflemesi öngörülmüştür. Buna göre bilişsel ve kuramsal anlamda öğrencilerden şu davranışları sergilemeleri beklenmektedir:

- alanındaki güncel bilgileri içeren ders kitapları, uygulama araç-gereçleri ve diğer kaynaklarla desteklenen ileri düzeydeki kuramsal ve uygulamalı bilgilere sahip olma,
- alanında edindiği ileri düzeydeki kuramsal ve uygulamalı bilgileri kullanabilme,
- alanında edindiği ileri düzeydeki bilgi ve becerileri kullanarak verileri yorumlayabilme ve değerlendirebilme,
- sorunları tanımlayabilme, analiz edebilme, araştırmalara ve kanıtlara dayalı çözüm önerileri geliştirebilme.¹²

Bu bağlamda öğrencilerin bilgiyi elde etme ve işleme noktasında araştırma yöntem ve tekniklerini bilmeleri ve uygulayabilmeleri gerekli görülmektedir. Dolayısıyla, diğer lisans programlarında olduğu gibi ilahiyat fakültelerinde de Araştırma Teknikleri derslerine önem atfedildiği açıktır.

Yükseköğretim Kurulu, üniversitelerde okutulacak temel derslere ilişkin bir standart getirmiş olsa da bu derslerin öğrencilere hangi statüde (zorunlu veya seçmeli) ve hangi yıllarda verileceğine yönelik tam bir ölçüt bulunmamaktadır. İlahiyat fakültelerindeki lisans ders programları incelendiğinde, Araştırma Teknikleri Dersi'nin adının, statüsünün, verildiği dönemin ve bölümün fakültele göre farklılık arz ettiği gözlemlenmektedir.¹³

İlahiyat fakültelerindeki müfredatlara bakıldığında Araştırma Teknikleri Dersi, lisans programları kapsamında en erken 3. yarıyıl (2. sınıf-Güz

¹¹ Univerzitet u Zenici Islamski Pedagoski Fakultet u Zenici, Nastavni Plan I Program Dodiplotomskog Studija, <http://www.ipf.unze.ba/wp-content/uploads/2017/11/NPP-za-I-ciklus-na-Odsjeku-za-islamsku-vjeronauku-ak.-2017-18.pdf> (12.01.2018).

¹² YÖK, "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYC)- 6. Düzey (Lisans Eğitimi) Yeterlilikleri," <http://www.yok.gov.tr/web/uluslararası-iliskiler/6.-duzey-lisans-> (20.12.2017).

¹³ Bkz. Ek 1.

Dönemi) ile en geç 8. yarıyılıda (4. sınıf-Bahar Dönemi) verilmektedir. Bu ders, ilahiyat fakültelerinde “Sosyal Bilimler Metodolojisi, Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri, Bilimsel Araştırma Teknikleri, Araştırma Yöntem ve Teknikleri, Akademik Yazım Teknikleri, Akademik Sunum Teknikleri, İlahiyat Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri, Bitirme Tezi ve Araştırma Yöntem-Teknikleri, Araştırma Teknikleri, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem ve Teknikleri, Sosyal Bilimlerde Metodoloji, Bilimsel Etik ve Akademik Yazım” olmak üzere 12 farklı isimle yer almaktadır.¹⁴

Araştırma Teknikleri Dersi, Türkiye’de 29 İlahiyat veya İslami İlimler Fakültesi’nde seçmeli ya da zorunlu statüde okutulmaktadır. Bunlar içerisinde, dersin zorunlu olarak okutulduğu fakülte sayısı ise 7’dir. Dersin verildiği programlar; İlahiyat, İngilizce İlahiyat ve Uluslararası İlahiyat’dır. Bu üniversitelerde, Araştırma Teknikleri Dersi’ne ilişkin ders içeriği şu şekilde belirlenmiştir:

Bilimsel araştırmanın yapısı, bilimsel yöntemler ve bu yöntemlere ilişkin farklı görüşler, problem, araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve veri toplama yöntemleri (nicel ve nitel veri toplama teknikleri), verilerin kaydedilmesi, analizi, yorumlanması ve raporlaştırılması.¹⁵

Bilindiği üzere araştırma, yapılarak öğrenilmesi gereken bir faaliyet olup araştırmacılar genellikle uzun bir deneme-yanılma döneminden sonra tecrübe sahibi olmaktadır. Bu sebeple araştırma faaliyeti yürütülürken bir yol göstericiye ihtiyaç duyulmaktadır.¹⁶ Özellikle yeni başlayan araştırmacılar için metin yazım ilkelerine dair kullanışlı bir rehberin bulunmaması çalışmanın sürdürülmesini olumsuz yönden etkilemektedir. Dolayısıyla Araştırma Teknikleri Dersi’ni veren öğretim üyelerinin/elemanlarının bilgi düzeylerinin yüksek olması bu çerçevede büyük önem arz etmektedir.

Yeterlilikler çerçevesinde yer alan “öğrencilerin, akademik anlamda alanlarında edindiği ileri düzeydeki kuramsal ve uygulamalı bilgileri kullanabilme becerilerinin” önemi, lisans ve lisansüstü tezlerin yazımı aşamasında ortaya çıkmaktadır. Lisans bitirme tezini doğru bir metodoloji ile yazan öğrencilerin lisansüstü tezleri yazmada zorluk çekmeyeceği bir gerçektir. Bu noktada ilahiyat fakültelerinin, öğrencilerinin mezun olmadan önce bilimsel becerilere sahip olma ve kullanma yetkinliğini önemsemesi gerekmektedir.

¹⁴ Türkiye’deki bütün ilahiyat fakültelerinin resmi web siteleri taranarak ders isimlerine ulaşılmıştır. Bkz. Ek 1.

¹⁵ Örnek olarak bkz. <https://www.agri.edu.tr/tr/fakulteler/islamiilimler/kategori/mufredat-ve-ders-icerikleri> (Erişim: 25.01.2018).

¹⁶ Halil Seyidoğlu, *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı* (Ankara: Olgaç Matbaası, 1979), s.11.

Bilimsel çalışmalarda birçok etik dışı uygulamanın eğitim eksikliğinden kaynaklandığı bir gerçektir.¹⁷ Öğrenciler farkında olmadan hata yapabilmekte ve araştırdıkları fikir ve görüşlerin kendilerine ait olduğu kanısına kapılabilmektedir. Bilhassa bitirme tezlerinde yaptıkları hatalarla ilgili geri bildirim almamaları öğrencilerin farkında olmadan etik dışı davranmalarına yol açmakta ve bu yanlışlar silsilesi bir noktada uyarılana kadar devam etmektedir. Ayrıca öğrencilere bilimsel yöntemin ve araştırma sürecinin gerektiği şekilde öğretilmemesi, genç ve yetenekli insanların bilimden uzaklaşmasına ve toplumsal alanda bilimsel niteliğin düşmesine yol açabilmektedir.¹⁸ Etik dışı bir davranış olan intihali, bu eksikliğin bir sonucu olarak değerlendirmek mümkündür. Zira intihalin ortaya çıkmasının ardındaki nedenler, öğrencilerin çalışma becerilerindeki eksiklik, atıf ve kaynakça yazımını bilmeme ve not baskısı şeklinde sıralanmıştır.¹⁹ Öğrencilerin çalışmalarında yaptıkları pek çok hatanın bilgi eksikliğinden kaynaklandığı düşünülürse Araştırma Teknikleri Dersi'nin neden lisans döneminde okutulması gerektiği daha iyi anlaşılacaktır.

1. Problem

Çalışmanın ana problemi ilahiyat fakültelerindeki Araştırma Teknikleri Dersi'nin öğrencilerin akademik ve bilimsel becerileri üzerindeki etkisini incelemek ve elde edilen verileri sunmaktır. Bu temel problem çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Lisans programlarında araştırma teknikleri dersi hangi dönemde alınmaktadır?
- Araştırma Teknikleri Dersi'nin içeriği nasıldır?
- Derste kullanılan bir öğretim materyali var mıdır?
- Dersi veren öğretim elemanlarının yetkinliği ne düzeydedir?
- Dersin, öğrencilerin bitirme tezlerine bir katkısı var mıdır? Varsa ne düzeydedir?
- Dersin, öğrencilerin mezuniyetlerinden sonraki meslek hayatına bir katkısı var mıdır?
- Dersin ilahiyat fakülte müfredatlarındaki gerekliliği konusunda katılımcıların görüşleri nelerdir?

¹⁷ Nazan Özenç Uçak ve Hatice Gülşen Birinci, "Bilimsel Etik ve İntihal," *Türk Kütüphaneciliği* 22:2 (2008), ss.192-195.

¹⁸ İlhan Günbayı ve diğerleri, "Bilimsel Araştırmalarda Etik Dışı Davranışlar: Bir Durum Çalışması," *Yükseköğretim Dergisi* 3:2 (2013), s.98, 106.

¹⁹ Uçak ve Birinci, "Bilimsel Etik ve İntihal," ss.192-195.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Deseni

Çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması modeli kullanılmıştır. Durum çalışmalarında amaç, bir ya da birkaç durumu derinlemesine araştırmaktır. Bu model bir olayın ayrıntılarını tanımlamaya ve onları değerlendirmeye imkan sağlamaktadır.²⁰ – 1

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu; amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiş, ilahiyat lisans eğitiminde Araştırma Teknikleri Dersi'ni alan, farklı fakültelerden farklı zaman dilimlerinde mezun olmuş ve farklı meslek gruplarına mensup 16 kişiden oluşmaktadır. Mezun oldukları yıl, fakülte, bölüm, alınan dersin adı ve dönemi, eğitim ve meslek durumları, cinsiyetleri gibi katılımcılara ait olgusal kimlik tablosu aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Bilgiler

Yıl	Fakülte	Program	Ders Adı	Ders Dönemi	Eğitim/Meslek Durumu	Cinsiyet
2017	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	İlahiyat	Sosyal Bilimler Metodolojisi	6. yarıyıl	Yüksek Lisans Öğrencisi	Kadın
2017	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	İlahiyat	Sosyal Bilimler Metodolojisi	6. yarıyıl	Yüksek Lisans Öğrencisi	Kadın
2016	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Yaygın Din Öğretimi ve Uygulamaları	Araştırma Teknikleri	4. yarıyıl	Yüksek Lisans Öğrencisi ve Çalışan	Kadın
2016	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	İlahiyat	Sosyal Bilimler Metodolojisi	6. yarıyıl	Mezun	Kadın
2015	Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi	İlahiyat	Araştırma Teknikleri	6. yarıyıl	Yüksek Lisans Öğrencisi ve Çalışan	Kadın

²⁰ Büyüköztürk, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, s.260.

Yıl	Fakülte	Program	Ders Adı	Ders Dönemi	Eğitim/Meslek Durumu	Cinsiyet
2015	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Yaygın Din Öğretimi ve Uygulamaları	Araştırma Teknikleri	4. yarıyıl	Yüksek Lisans Öğrencisi	Kadın
2014	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Yaygın Din Öğretimi ve Uygulamaları	Araştırma Teknikleri	4. yarıyıl	Çalışan	Kadın
2014	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Yaygın Din Öğretimi ve Uygulamaları	Araştırma Teknikleri	4. yarıyıl	Çalışan	Kadın
2014	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Yaygın Din Öğretimi ve Uygulamaları	Araştırma Teknikleri	4. yarıyıl	Çalışan	Kadın
2014	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Yaygın Din Öğretimi ve Uygulamaları	Araştırma Teknikleri	4. yarıyıl	Çalışan	Kadın
2014	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Yaygın Din Öğretimi ve Uygulamaları	Araştırma Teknikleri	4. yarıyıl	Yüksek Lisans Öğrencisi	Kadın
2014	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Yaygın Din Öğretimi ve Uygulamaları	Araştırma Teknikleri	4. yarıyıl	Mezun	Kadın
2014	Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi	İlahiyat	Araştırma Teknikleri	6. yarıyıl	Yüksek Lisans Öğrencisi ve Çalışan	Kadın
2014	Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	İlahiyat	Araştırma Teknikleri	6. yarıyıl	Doktora Öğrencisi ve Çalışan	Kadın
2012	Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi	İlahiyat	Araştırma Teknikleri	6. yarıyıl	Çalışan	Kadın

Yıl	Fakülte	Program	Ders Adı	Ders Dönemi	Eğitim/Meslek Durumu	Cinsiyet
2005	Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	İlahiyat	Araştırma Teknikleri	8. yarıyıl	Doktora Öğrencisi ve Çalışan	Erkek

2.3. Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanmasında öncelikle Araştırma Teknikleri Dersi'nin ilahiyat fakültelerindeki mevcut durumu, statüsü, verildiği program ve verilmiş dönemini ortaya çıkarmak için ilahiyat fakültelerinin resmi web sitelerindeki eğitim-öğretim müfredatları taranmış ve bunlardan güncel olanları araştırmaya dahil edilmiştir. Katılımcıların görüşlerinin ortaya çıkarılması amaçlandığı için nitel veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama sırasında görüşmeler; yüz yüze görüşme, telefon ve e-posta yoluyla yapılmıştır. Her bir mülakat 15-20 dakika arası sürmüştür. Yüz yüze yapılan mülakatlarda katılımcılardan izin alınarak veriler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Elde edilen ses dosyaları bilgisayar ortamına aktarılmış ve deşifre edilmiştir. E-posta yoluyla görüşülen katılımcılardan soruların cevaplarını yazmaları ve yine e-posta yoluyla göndermeleri istenmiştir. Ayrıca araştırma, geçerliğinin artırılması amacıyla uzman incelemesine sunulmuş, bu çerçevede çeşitli görüş ve öneriler alınmıştır. Yine araştırmanın geçerliği ve güvenilirliğini artırmak için katılımcı teyidi yöntemine başvurulmuş, toplanılan verilerin rapor hali katılımcılara gönderilmiştir. Katılımcılar bu raporu okumuş, verilerin tamlığını ve ifade biçimlerini değerlendirerek geri bildirimde bulunmuşlardır.

2.4. Verilerin Analizi

Çalışmada veriler analiz edilirken betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz yöntemi, görüşülen kişilerden elde edilen veriler değiştirilmeden alıntılar şeklinde incelenen bir nitel veri analiz yöntemidir. Verileri analiz etmek için öncelikle sorulara verilen cevaplar kategorize edilmiş ardından bu kategorilere ilişkin çeşitli temalar oluşturulmuştur.

2.5. Etik Prosedür

Araştırma sürecinde gizlilik esaslarına bağlı kalınarak çalışma sürdürülmüştür. Katılımcılara görüşme yapılmadan evvel araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Katılımcılar gönüllülük esasına bağlı kalarak araştırmaya dahil olmuşlardır. Ses kaydı alınan görüşmeler için ayrıca katılımcılardan izin

alınmıştır. Bu sayede araştırmanın geçerliği ve güvenilirliği artırılmak istenerek katılımcılara güven verilmiştir. Ardından katılımcılardan araştırmaya katılım için onay formu imzalamaları istenmiştir. Çalışmada katılımcıların isimleri zikredilmemiş; eğitim ve meslek grubuna yönelik kodlar verilmiştir. Çalışma grubundaki mezun olan ve çalışan bireylere MEZ, lisansüstü eğitime devam eden yüksek lisans öğrencilerine ise YLÖ kodları verilmiştir.

3. Bulgular

Bu çalışmada Araştırma Teknikleri Dersi'nin ilahiyat fakültesinden mezun olan öğrencilerin akademik ve bilimsel gelişimleri üzerindeki etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Katılımcıların görüşleri; ilahiyat fakültesinde Araştırma Teknikleri Dersi'nin dönemleri, dersin içeriği, derste kullanılan materyaller, dersi veren öğretim elemanının yetkinliği, dersin öğrencilerin bitirme tezleri ve meslek hayatlarındaki etkisi, dersin ilahiyat fakülte müfredatındaki gerekliliği şeklinde başlıklandırılarak sınıflandırılmıştır.

3.1. İlahiyat Fakültelerinde Araştırma Teknikleri Dersi'nin Dönemleri

Katılımcıların sekizi bu dersi lisans programlarında 4. yarıyılıda, ikisi 5. yarıyılıda, beşi 6. yarıyılıda ve biri 8. yarıyılıda aldıklarını ifade etmişlerdir.

3.2. Araştırma Teknikleri Ders İçerikleri

Derste işlenen konu başlıkları sorulduğunda katılımcıların çoğu, bilim tarihi, bilimsel araştırmaya dair temel kavramlar, araştırma yöntem ve teknikleri ve bilimsel araştırma süreçleri gibi konuları işlediklerini dile getirmişlerdir. Bu konuyla ilgili katılımcıların bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

- GAL, GAS, Concordance, bunları tanıtmıştı hoca. Bunların nasıl kullanılacağı gibi temel bilgileri aktarmıştı. (MEZ2)
- Araştırma teknikleri dersinde bir araştırma nasıl yapılır, dipnot kaynakça nasıl verilir, alıntı içinde alıntı nasıl yazılır, sayfa sayısı, sayfa aralığı gibi en azından tezi yazarken neleri yazmam ya da neleri yazmamam gerektiğini öğrendim. Hatta sınav sorumuz bile bu şekildeydi. Hoca bize birkaç kitap vermişti. Sayfa numaralarını ve yazarlarını da araştırmamızı istemişti. Bu hangi kitaba aittir gibi bir ödev vermişti. Arapça sayıların nasıl Türkçe yazılacağını öğrenmiştik. (MEZ4)
- Araştırma teknikleri dersinde işlediğimiz konular şunlardı: araştırma nedir, niçin yapılır, amacı nedir? Yaptığım araştırmada, yazdığım yazıda, makalede vs. neyi amaçlıyorum? Araştırmaların ön çalışmaları nasıl yapılır? Araştırma konusunu belirlemek ve belirlenen konuyu ifade etmek,

araştırmada doğru soruları sorabilmek, araştırmamı yazmam ne kadar süre alacak? Araştırma konusu üzerine düşünmek ve bir taslak çıkarmak, araştırma konusuna iyi bir başlık seçmek, araştırmamda cevap istediğim sorular nelerdir? Araştırmamda kullanacağım kaynakların asli veya tali kaynak olması, araştırmaya nasıl başlayalım? Araştırmaya dair elde edilen tüm verileri muhafaza etmek, araştırmaya dair ana kaynakça oluşturmak ve listelemek, araştırma notlarını yazıya dökmek, araştırma yazısının mantık örgüsünü kurmak ve notlarını bir mantıksal çerçeve içerisinde düzenlemek, yazı üslubu, intihal/bilgi hırsızlığı, araştırmada gayret gerektiren hususlar, yazıya dökerken dikkat etmemiz gereken hususlar, dipnot sistemi, kaynakça oluşturma sistemi, Arapça-Türkçe transliterasyon cetveli gibi. (MEZ5)

- Derste bilimsel araştırma süreci nedir, araştırma nedir, bu süreç içerisinde yapmamız gerekenler, giriş gelişme sonuç, terimler özellikle, intihal nedir nelere dikkat etmemiz gerekiyor bu gibi şeyler işledik. Bilim nedir, araştırmanın kısımları nelerdir, özellikle de kaynak ve dipnot gösterme kurallarına çok önem verdik. Bir konuyu ve sınırlılıklarını belirleme çok önemliydi. İlerde fayda sağlayabilecek hep aynı konularda araştırma yapanlar olabilir ama eksiklikler nerde. Sınırlılıklar çok önemliydi ben şunlardan bahsedicem bunlardan bahsetmicem. Eğer bu sınırlılıkları belirlersem işlerim ve çok daha hızlanır mantığı vardı. Ayrıca intihal konusu üzerinde de çok durmuştu hoca. Mesela ben şeyi bilmiyordum. Bir yerden bir pasaj okuyorsun o paragrafı kendi cümleleriyle kafanda belirlediğin şekilde yazıyorsun. Bunun da bir dipnot gerektirdiğini bilmiyordum bu da intihale giriyormuş. Tamam, cümleleri değiştiriyoruz ama o bakış açısı o yazara ait. Bu derste bunları öğrenmiş oldum. (YLÖ3)

- Dönemin ilk yarısında; sanayi inkılabı, Reform, Rönesans, milliyetçilik akımının getirdikleri şeklinde modern dönemin sosyal anlayışını etkileyen olaylar tarihi sıraya uygun olarak bağlantılarıyla birlikte anlatıldı. İkinci yarıda ise araştırma teknikleri, nasıl tez hazırlanacağına dair teknik bilgiler verildi, bazı örnekler sayesinde uygulamasının nasıl yapılacağı gösterildi. (YLÖ4)

3.3. Derste Kullanılan Öğretim Materyali

Katılımcıların dördü ders öğretim materyali olarak birkaç farklı isimde kitap takip ettiklerini bildirirken yedisi ders öğretim materyali olarak öğretim elemanının ders notlarını söylemiştir. Beşi ise derste takip edilen bir öğretim materyali belirtmemiştir.

3.4. Dersi Veren Öğretim Elemanlarının Bilgi ve Yeterlilik Düzeyi

Katılımcıların yarısı dersten sorumlu öğretim elemanının bilgi ve yeterlik düzeyini yeterli bir düzeyde görürken diğer yarısı yeterli bulmamıştır. Yeterli bulmayan katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir:

- Dersin hocası yeterli değildi. Bize doğru dürüst dersi anlatması açısından o alana hâkim olan bir hocanın girmesi gerekiyordu bence. Ayrıca o dersle alakalı biz makale, ödev gibi bir materyal hazırlamadık. Seminer tarzı bir ödevimiz olsaydı o bilgilerimiz daha kalıcı olurdu. Bilgisayarda veri tabanlarını işlemiştik. Ama çok kalıcı değildi. Dediğim gibi bir ödevimiz olsaydı ve ondan final notlarında sorumlu olsaydık daha kalıcı ve güzel olurdu. (MEZ1)

- Dersin hocası o dönemde lisans seviyesinde olduğumuz için bize hitap edecek bilgileri verdi bence. Bir doktora seviyesinde verdiği bilgiler yeterli olur mu olmaz mı o biraz değerlendirilir. Ama temelde kendi tecrübelerini aktardı faydalı da oldu. (MEZ2)

- Hoca yeterli değildi. Araştırma tekniklerine giren hoca spesifik olarak eğitim almış ya da eğitim vermiş ya da bununla ilgili bir çalışması olmuş üzerine 6 ay 1 yıl bir böyle kendisinin dosyası olan birinin olması gerekiyor. Hoca böyle bir hoca değildi. O yüzden hiç verim almadık. Mesela diğer hocalardan biri İslam Hukuku'nda biri Felsefe'de, Din Felsefesi'nde idi. Ama kendilerinin böyle çalışmaları var olduğu için bir de herhalde biri doktora öğrencisiydi biri de Yardımcı Doçentti. Her ikisi de tez sürecinde oldukları için bilgileri tazeydi ama bize giren hoca altyapısının olduğu bir izlenimi bile vermedi bana. Üzerinden yıllar geçmiş unutmuş gitmiş kitaba baka baka bir şeyler söylüyor gibiydi. (MEZ3)

Görüldüğü üzere katılımcıların bu dersin öneminden hareketle dersi veren öğretim elemanının bilim anlayışına sahip, anlatımı ve üslûbu yerinde, alanına hakim, araştırma ödevi verdiği gibi kendisi de araştırma yapan, teknolojiyi ve bu çerçevedeki eğitsel gereçleri yakından takip eden bir profile sahip olmasını bekledikleri anlaşılmaktadır.

3.5. Dersin Öğrencilerin Bitirme Tezlerine Katkısı

Katılımcıların büyük bir kısmı bitirme tezi hazırladıklarını belirtmişlerdir. Bir kısmı bu dersin bitirme tezlerine olan katkısını olumlu, bir kısmı ise olumsuz olarak değerlendirmiştir. Bu değerlendirme, bitirme tezini hazırlarken hem dersin hem de danışmanın önemini ortaya koymaktadır. Katılımcıların bazılarının bu konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir:

- Bitirme tezimde çok cüzi bir etkisi oldu. Danışman hocam daha etkiliydi. Verileri nasıl yazacağımızı bizzat kendisi öğretti. (MEZ1)

- Bitirme tezi hazırlamadım ama bu ders sayesinde ilahiyat alanında bilinen kaynakları tanıdım. En azından bilimsel araştırmayla alakalı bir altyapı, bir merak konuya bir giriş oldu bizim için. O dönemdeki şartlar ve seviyemiz gereği dersin önemini fark edemedik. Ama en azından bu altyapı zihnimizin bir kenarında var. (MEZ2)

- Evet, kesinlikle katkısı oldu. Din Eğitimi alanında hazırlamış olduğum tez konum üzerine çalışırken araştırma teknikleri dersinde öğrenmiş olduğum tüm konular bana fazlasıyla yol gösterdi. Tezimde kullandığım kaynakların kaynakçasını oluştururken ve dipnot sistemini oluştururken de öğrendiklerim üzerinden tezimi hazırladım. (MEZ5)

Katılımcılara bitirme tezinin hazırlık ve yazım aşamalarında herhangi bir problemle karşılaşp karşılaşmadıkları ile ilgili bir soru yöneltildiğinde katılımcıların birçoğu bu dersi almalarına rağmen çalışmalarında zorlandıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

- Bitirme tezini yazarken kaynakça ve sonuç bölümünde zorlandık. Çünkü hoca nasıl yazılacağını söylememişti. Sonuç bölümü bitirme tezinin özeti resmen. Öyle olduğunu danışmanım söyledi. Mesela Word’de yazarken “Ebû – Ebî” lerin hepsinin aynı anda düzeltilebileceğini hoca söyledi. Bilgisayar kullanmakta da çok zorlandım aslında. (MEZ1)

- Bitirme tezi bizde yoktu bu yüzden yüksek lisansta ben onun sıkıntısını çektim. O yönde bir bilgi verilseydi mesela ben tezimi belki daha rahat yazabilirdim. (MEZ2)

- Kaynakça oluştururken biraz zorlandım diyebilirim. Çünkü faydalandığım kaynakların her birinin türüne göre farklı şekilde belirtilmesi gerekiyordu ve bu fazlaca zamanımı aldı. (MEZ8)

3.6. Dersin Öğrencilerin Meslek Hayatına Katkısı

Katılımcıların 12’si dersin mesleki hayatlarına olumlu katkısı olduğunu belirtirken 2’si herhangi bir katkısı olmadığını 2’si ise meslek hayatına henüz geçemediklerini ancak derste verilen bilgilerin kendilerine faydalı olacağını ifade etmiştir. Katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir:

- Şu anlamda oldu. Birisi bana bir konuyla ilgili küçük bir şey yaz dese ya da bir sunum yapılacak olsa yapabilecek düzeydeyim. En azından kütüphaneye gidip hangi kitabı hangi kriterlerde nerede arayacağıma dair bir bilgim var. (MEZ1)

- Meslek hayatıma katkısı elbette oldu. Daha tabi detaylı olsaydı iyi olurdu. Çünkü yüksek lisansta ben onun sıkıntısını çektim. Ne olabilirdi mesela bilgisayarda Word programının kullanımı ile ilgili dipnot vermeden ziyade

tez yazımında bugün en önemli olan şey o. Belki dipnotu bir şekilde öğrenebilirsiniz ama içerisindeki teknik bilgiler. Hocalar daha donanımlı olsa daha faydalı olur kanaatindeyim. O yönde bir bilgi verilseydi mesela ben tezimi belki daha rahat yazabilirdim. Ama ben o yönde eksiklik çektim, başka bir şekilde telafi ettim. Daha önceden tez yazarak tecrübe elde etmiş olanlardan istifade ederek o açığımı kapattım. Yüksek lisansta da böyle bir ders görmedik. (MEZ2, 6)

- Olmadı. Yüksek lisansta ve diğer hocalarla istişare ederek götürdüğüm şeyler oldu. (MEZ3)

- Meslek hayatıma katkısı velilerime yazdığım ilk mektupta olmuştu. Kendilerine öğrencilerim ile dersi ne şekilde işlersek daha faydalı oluruz konusu hakkında gönderdiğim bildiriye kullandığım alıntılarını kaynakça ile belirtmiştim ki merak edenler detayına ulaşabilirler diye. (MEZ8)

- Mesleki hayatımda tabii ki katkısı oldu. Şu an yüksek lisansta çok işime yarıyor. Yüksek lisansta da bu dersi aldım. Araştırma nedir nitel nicel nedir bunları öğrendik. Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri diye bir kitaptan takip etmiştik dersi. Bence kitap da gerekli. Bakarak yaparak öğrenmek daha iyi. Çünkü hoca bir yere kadar yardımcı oluyor. Hocanın unuttuğu kısımlar olabilir. Öğrenci kitaptan baktığında daha kalıcı olabilir. (YLÖ1)

Katılımcıların iletmiş olduğu veriler ışığında özellikle mezun grubun meslek hayatına lisansta aldığı Araştırma Teknikleri Dersi'nin büyük bir etkisinin olduğu dikkat çekmektedir. Bir konunun araştırılmasında ve yazımında takip edilmesi gereken işlemlerin neler olduğu bilgisine sahip oldukları görülmektedir.

3.7. Araştırma Teknikleri Dersi'nin İlahiyat Fakülte Müfredatlarındaki Gerekliliği Konusunda Katılımcı Görüşleri

Katılımcıların hepsi de Araştırma Teknikleri Dersi'nin ilahiyat fakültelerinde olması gerektiği yönünde hemfikirlerdir. Katılımcılar, bilimsel düşünme ve araştırma yapabilme becerisinin temellerinin lisans döneminde atıldığını, bu beceriye sahip olabilmenin ise sadece teorik bilgiden değil, aynı zamanda uygulamalı öğretimden geçtiğini düşünmektedirler. Yine bazı teknik konularda danışmanlarının yardımı olmaksızın zorlanabildiklerini, ilgili konuları öğrendikleri takdirde bu zorluğu aşabileceklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan birinin bu konudaki görüşü aşağıda verilmiştir:

- Kesinlikle bu ders olmalı. Tüm fakültelerde olmalı. Hatta belli bir döneme sıkıştırılmış, seçmeli olmamalı bence. Daha detaylı belki zamana yayılmış bir şekilde olmalı. Öğrencide de bu nedir farkındalık oluşturacak düzeyde

derinlikte olması lazım. Bu önemli. Belki o derste hoca birçok şey anlatmıştır ama biz kulak ardı etmişizdir. Sadece onunla alakalı değil hangi ders olursa olsun bu ne işinize yarar öğrenciyi bu noktada ikna etmesi lazım. Yemek yeme misali yemeği yediğiniz zaman ondan bir tat alırsınız bu da aynı şekilde öğrenciye ileriye yönelik bu ders benim şu işime yarar kesinlikle bunu öğrenmeliyim kanaati hâsıl olduktan sonra zaten öğrencide yer eder. Belki kendi çabalarıyla orada öğrendiklerine ilavelerde bulunabilir ama bu soru önemli. Ayrıca öğretmenler bu dersin önemine değinerek öğrencide bu kanaati oluşturduktan sonra dersi vermeliler. Ayrıca şunu da ilave etmeliyim özellikle temel İslam bilimlerinde öğrenciler kaynaklara ulaşmakta sıkıntı çekiyor. Arapça ifadelerde zorlanabiliyorlar. Bu konunun da gündeme getirilip bir çözüm bulunmasında yarar var. (MEZ2)

Sonuç

Tüm dünyada üniversitelerin en önemli fonksiyonları, liselerden farklı olarak, bilimsel araştırma yapmak, entelektüel düzeyde eğitim ve öğretim faaliyetinde bulunmak ve çalışmalarını toplumla bütünleştirmek olarak ifade edilmektedir. Bu fonksiyonları yerine getirebilmenin yolu ise öğrencilere doğru bir eğitim vermektir.

Üniversitelerin aynı zamanda bir bilim kurulu olduğu göz önünde bulundurulacak olursa öğrencilere bilimsel araştırmanın belkemiğini oluşturan metodoloji eğitiminin verilmesi büyük bir önem arz etmektedir. Özellikle lisans öğrencilerine verilecek bilimsel araştırma eğitimi ve disiplininin yeterli düzeyde olması gerekmektedir. Lisans eğitimi alan öğrencilerin lisansüstü eğitime devam edeceği de düşünülürse bu basamağın önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Yapılan bu çalışmada, katılımcılardan elde edilen verilere göre, Araştırma Teknikleri Dersi'nin adı da dahil olmak üzere bulunduğu bölüm, yer aldığı/verildiği dönemler ve statüleri ilahiyat fakültelerine göre değişiklik göstermektedir. Müfredatlar incelendiğinde, ilahiyat fakültelerinin sadece 29'unda bu derse yer verildiği, bunlardan 7'sinde dersin ise zorunlu olduğu görülmektedir. Özellikle formasyon eğitiminin ilahiyat fakültelerinde de verilmesi ile birlikte müfredatlardaki değişiklikler sebebiyle bu dersin daha az yer aldığı dikkat çekmektedir. Ayrıca katılımcılardan elde edilen bilgilere göre Araştırma Teknikleri Dersi'nin içeriği; araştırma yapmanın ne demek olduğu, yazım aşamaları, çeşitleri, sınırlılıkları, veri toplama öğretimi, genel yazım kuralları şeklinde sınıflandırılabilir. Derste öğretim materyali olarak, basılı bir yayının takip edilmediği de dikkat çeken başka bir husustur.

Katılımcıların çoğu, bu derslerden sorumlu öğretim elemanlarının gereken yeterlilik düzeyine sahip olmadıkları kanaatindedir. Katılımcıların ifadelerinden anlaşılacağı üzere bu dersi; alanında uzman, teknik bilgiden ziyade bilgileri daha pratik ve uygulamalı bir şekilde sunan, kendisi de araştırma yapmayı sürdüren ve teknolojiyi takip eden bir öğretim elemanının vermesi beklenmektedir. Bu nedenle dersin sadece teoriden ibaret olmadığı, uygulamalı olarak da işlenmesi gerektiği ve dersi verenin akademik ve bilimsel becerilerinin daha fazla ön plana çıktığı görülmektedir.

Araştırmayla ilgili bir diğer önemli husus, katılımcıların her ne kadar bu dersi almış olsalar da, gerekli bazı teknik bilgilerin öğretilmemesinden ve öğrencinin derse dahil edilmemesinden dolayı yazım aşamalarının farklı noktalarında sıkıntı çektiklerini ifade etmiş olmalarıdır. Aslında Araştırma Teknikleri ile ilgili bir kitabın ders materyali olarak takip edilmesi, öğrencilerin, unutulması muhtemel bilgileri ihtiyaç duyduklarında yeniden hatırlayabilmelerini kolaylaştıracaktır. Buna ilaveten derslerde özellikle öğrencilerin teknik bilgileri öğrenme ve uygulama faaliyetlerinin öğretim elemanı tarafından desteklenmesi gerekmektedir.

Bilimsel ve akademik beceriler sadece eğitim-öğretim ortamında değil aynı zamanda günlük yaşamda da kullanılan beceriler olarak düşünülmelidir. Bu noktada araştırma kapsamında Araştırma Teknikleri Dersi'nin katılımcıların mezuniyetleri sonrası meslek hayatları da dahil olmak üzere günlük yaşamlarına bir katkısının olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır. Katılımcıların neredeyse hepsi meslek hayatlarında akademik beceri geliştirmesi açısından dersin olumlu etkilerini bizzat gördüklerini dile getirmişlerdir. Meslek hayatına adım atmamış katılımcılar bile lisansüstü eğitimlerinde akademik anlamda dersin etkilerini göreceklerini umut etmektedir.

Makalede ele alınan uygulamalar örneğinde Avrupa'daki ilahiyat fakültelerinin seminer ve bitirme tezinin zorunlu olması ve içeriğindeki hususlar, üniversitelerin öğrencilerin akademik bilgi ve beceri seviyelerinin geliştirilmesi kaygısını taşıdığını göstermektedir. Seminerlerin yazılı ve sözlü sunum şeklinde olmasından kelime sayısına kadar birçok husus açıkça belirtilmektedir.

Sürekli gelişen çağımızda giderek önemi artan bilgi toplumu olmanın yolu bilimsel ve akademik becerilerin geliştirilmesi ve yükseltilmesinden geçmektedir. İlahiyat fakültelerinin de bilgi üretim mekanları olduğu düşünüldüğünde bilimsel gelişime yönelik farkındalığın artması gerekmektedir.

Ek 1: Türkiye'deki İlahiyat Fakülteleri Müfredatlarında Araştırma Teknikleri Dersi

Üniversite	Dersin Adı	Dersin Statüsü	Program	Dönem
Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri	Seçmeli	İlahiyat	6. yarıyıl
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Sosyal Bilimler Metodolojisi	Seçmeli	İlahiyat	5. yarıyıl
	Araştırma Teknikleri	Zorunlu	İngilizce İlahiyat	4. yarıyıl
	Sosyal Bilimler Metodolojisi	Seçmeli	Uluslararası İlahiyat	5. yarıyıl
Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Sosyal Bilimler Metodolojisi	Seçmeli	İlahiyat	6. yarıyıl
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi	Sosyal Bilimler Metodolojisi	Seçmeli	İlahiyat	8. yarıyıl
Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Akademik Yazı Teknikleri	Seçmeli	İlahiyat	7. yarıyıl
Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri	Seçmeli	İlahiyat	5. yarıyıl
	Akademik Sunum Teknikleri	Seçmeli	İlahiyat	6. yarıyıl
Dumlupınar Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi	Araştırma Teknikleri	Zorunlu	İlahiyat	5. yarıyıl
Erzincan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Araştırma Yöntem ve Teknikleri	Seçmeli	İlahiyat	6. yarıyıl
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Sosyal Bilimler Metodolojisi	Seçmeli	İlahiyat	5. yarıyıl
	Araştırma Teknikleri	Seçmeli	İlahiyat	6. yarıyıl
Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Sosyal Bilimler Metodolojisi	Seçmeli	İlahiyat	5. yarıyıl
Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Sosyal Bilimler Metodolojisi	Seçmeli	İlahiyat	5. yarıyıl
Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Sosyal Bilimler Metodolojisi	Seçmeli	İlahiyat	5. yarıyıl
Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Sosyal Bilimler Metodolojisi	Seçmeli	İlahiyat	7. yarıyıl
	Bilimsel Araştırma Yöntemleri	Seçmeli	İlahiyat	8. yarıyıl
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Sosyal Bilimlerde Metodoloji	Seçmeli	İlahiyat	5. yarıyıl
İğdir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Sosyal Bilimler Metodolojisi	Seçmeli	İlahiyat	7. yarıyıl
İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Sosyal Bilimler Metodolojisi	Seçmeli	İlahiyat	5. yarıyıl

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Bilimsel Etik ve Akademik Yazım	Zorunlu	İlahiyat	1. yarıyıl
Kırklareli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Sosyal Bilimler Metodolojisi	Seçmeli	İlahiyat	5. yarıyıl
	Bitirme Tezi ve Araştırma Yöntem Teknikleri	Zorunlu	İlahiyat	8. yarıyıl
Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Bilimsel Araştırma Yöntemleri	Seçmeli	İlahiyat	8. yarıyıl
Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Sosyal Bilimler Metodolojisi	Seçmeli	İlahiyat	5. yarıyıl
	Sosyal Bilimler Metodolojisi	Seçmeli	Uluslararası İlahiyat	5. yarıyıl
Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi	Bilimsel Araştırma Yöntemleri	Seçmeli	İlahiyat	8. yarıyıl
Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi	Sosyal Bilimler Metodolojisi	Seçmeli	İlahiyat	5. yarıyıl
On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Bilimsel Araştırma Teknikleri	Zorunlu	İlahiyat	6. yarıyıl
Osmaniye Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri	Seçmeli	İlahiyat	5. yarıyıl
Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri	Seçmeli	İlahiyat	5. yarıyıl
Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Araştırma Yöntem ve Teknikleri	Zorunlu	İlahiyat	3. yarıyıl
Trakya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Araştırma Teknikleri	Zorunlu	İlahiyat	7. yarıyıl
Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	İlahiyat Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri	Seçmeli	İlahiyat	3. yarıyıl
Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Araştırma Teknikleri	Zorunlu	İlahiyat	8. yarıyıl

KAYNAKÇA

Anderson, Gary. *Fundamentals of Educational Research*. Londra: The Falmer Press, 2005.

Büyüköztürk, Şener, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Ergün, Şirin Karadeniz ve Funda Demirel. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları, 2016.

European University Association (EUA). “Graz Declaration”, <http://www.eua.be/Libraries/quality-assurance/graz-declaration.pdf?sfvrsn=0> (15.01.2018).

Genç, M. Fatih. “Avrupa ve Türkiye’de İlahiyat Fakülteleri Lisans Ders Programları: İspanya, Bosna Hersek, Hollanda, Belçika ve Almanya’daki İlahiyat Fa-

- külteleri İle Bir Karşılaştırma,” *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 13:1 (2013), ss.27-45.
- Günbayı, İlhan, Gamze Kasalak ve Serdar Özçetin. “Bilimsel Araştırmalarda Etik Dışı Davranışlar: Bir Durum Çalışması,” *Yükseköğretim Dergisi* 3:2 (2013), ss.97-108.
- Karasar, Niyazi. *Araştırmalarda Rapor Hazırlama Yöntemi*. Ankara: Pars Matbaacılık, 1976.
- . *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları, 2014.
- Katholieke Universiteit te Leuven, https://onderwijsaanbod.kuleuven.be/syllabi/e/A09A3AE.htm#activetab=doelstelling_idp2414416 (10.01.2018).
- . https://onderwijsaanbod.kuleuven.be/syllabi/e/A09A3AE.htm#activetab=doelstelling_idp2414416 (10.01.2018).
- Seyidoğlu, Halil. *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*. Ankara: Olgaç Matbaası, 1979.
- Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA). *Bilimsel Araştırmada Etik ve Sorunları*. Ankara: TÜBA Yayınları, 2002.
- Türk Dil Kurumu (TDK). “Genel Türkçe Sözlük,” http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a536ea50bebf1.36759541 (8.01.2018).
- Uçak, Nazan Özenç ve Hatice Gülşen Birinci. “Bilimsel Etik ve İntihal,” *Türk Kültüphaneciliği* 22:2 (2008), ss.187-204.
- University of Dublin, Trinity College- Department of Religions and Theology, https://www.tcd.ie/Religions_Theology/assets/pdf/1718%20R%20&%20T%20Handbook.pdf (11.01.2018).
- Univerzitet u Zenici Islamski Pedagoski Fakultet u Zenici, <http://www.ipf.unze.ba/odsjek-za-islamsku-vjeronauku/> (12.01.2018).
- . Nastavni Plan I Program Dodiplotomskog Studija, <http://www.ipf.unze.ba/wp-content/uploads/2017/11/NPP-za-I-ciklus-na-Odsjeku-za-islamsku-vjeronauku-ak.-2017-18.pdf> (12.01.2018).
- Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK). “Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi,” <http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=48> (17.01.2018).
- . “Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYYÇ)- 6. Düzey (Lisans Eğitimi) Yeterlilikleri,” <http://www.yok.gov.tr/web/uluslararası-iliskiler/6.-duzey-lisans-> (17.01.2017).